

Руслан Володимирович Герасимчук,*Харківський національний університет внутрішніх справ (аспірант);*<https://orcid.org/0000-0003-0490-5045>

ПОНЯТТЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ЯК ОБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Акцентовано увагу на відсутності єдиного теоретичного підходу до визначення поняття «публічний порядок», зокрема як об'єкта адміністративно-правового регулювання. Розкрито наукові думки вчених щодо тлумачення цієї наукової категорії. Визначено, що поняття публічного порядку прийшло на заміну громадському не тільки завдяки розвитку законодавства, але й завдяки посиленню компаративістських досліджень. За результатами проведеного дослідження запропоновано авторське розуміння поняття публічного порядку як об'єкта адміністративно-правового регулювання.

Ключові слова: порядок, публічний порядок, об'єкт, адміністративно-правове регулювання.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Україна у ХХІ столітті – це молода, прогресивна та перспективна держава, яка невпинно розвивається, переймаючи провідний зарубіжний досвід із метою покращення всіх сфер суспільного життя. При цьому позитивний розвиток суспільства та держави невпинно веде до переосмислення багатьох правових інститутів, основна більшість яких закладалась у радянські часи та які в умовах сьогодення виявилися неефективними і застарілими. Зокрема, робота державних органів нашої країни поступово відходить від карально-імперіалістичної моделі та все більше орієнтується на обслуговування населення за принципом «держава – це сервіс для людини». Тому все частіше в офіційних документах звертається увага на першочерговість забезпечення публічного порядку. Це поняття активно використовується в низці нормативно-правових актів, але через новизну наразі відсутнє його належне тлумачення як у змістовному аспекті, так і як об'єкта адміністративно-правового регулювання.

Стан дослідження проблеми

Питання публічного порядку та його внутрішньої сутності неодноразово ставали предметом наукових досліджень багатьох учених. Зокрема, їм приділяли увагу М. Х. Бабаєв, О. М. Бандурка, Є. К. Безсмертний, М. М. Богуславський, І. П. Голосніченко, А. Е. Макаров, О. М. Музичук, В. В. Сокурєнко, О. Н. Ярмиш та багато інших. Проте

відсутність нормативного визначення терміна «публічний порядок» зумовило низький рівень наукової опрацьованості всіх його складових і сторін, зокрема змісту останньої як об'єкта адміністративно-правового регулювання.

Мета і завдання дослідження

Мета статті полягає в тому, щоб на підставі комплексного опрацювання наукових поглядів учених запропонувати авторське визначення поняття публічного порядку як об'єкта адміністративно-правового регулювання. *Досягти* вказаної мети можливо шляхом вирішення таких *завдань*: розглянути наявні в науковій площині дефініції поняття публічного порядку; встановити основні особливості публічного порядку; розкрити зміст вказаного поняття як об'єкта адміністративно-правового регулювання.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в роботі вперше розкривається сутність і значення публічного порядку як об'єкта адміністративно-правового впливу.

Виклад основного матеріалу

Основою категорії, дослідженню якої присвячено наукову статтю, є поняття «публічний», котрий якнайкраще характеризує адміністративну властивість публічного інтересу. Як вказує Н. Ю. Пришва, публічний інтерес – це визнаний державою і забезпечений правом інтерес соціальної спільноти, задоволення якого є умовою та гарантією її існування і розвитку [1, с. 172]. А. С. Рабинович наголошує, що «публічним є все, що стосується благ та інтересів спільноти, а приватним – усе, що стосується благ та інтересів кожного з її учасників» [2, с. 42; 3]. У тлумаченні С. Т. Гончарука публічний інтерес – це інтерес соціальної спільноти, що визнаний, задоволений державою. Визнання публічності інтересу здійснюється шляхом його правового (юридичного) забезпечення (фіксації в нормах і встановленні механізму реалізації) [4, с. 32–33; 5]. Тобто поняття «публічний» у складі категорії «публічний порядок» вказує на суспільну орієнтованість такого порядку. Механізми її реалізації спрямовані на забезпечення найбільш значущих інтересів соціуму.

Підтвердження вказаного аспекту можна знайти в індивідуальних особливостях категорії «публічний порядок». Передусім слід зауважити, що слово «порядок» концентрує в собі значення форми спільного існування людей, правильного, чіткого ходу справ, розташування речей, роботи механізмів тощо. У стародавні часи категорія «порядок» розумілася переважно як космічний порядок. Так, антична міфологія висувала ідею щодо сенсу «порядку», яким є логіка розвитку світу: світ рухається від хаосу до космосу (до речі, сам давньогрецький «космос» тлумачиться як будова, порядок) і характерними ознаками

цього процесу виступають гармонія та міра¹. В античній філософії поступово відбувається трансформація «порядку – космосу» у «порядок – Логос», який розуміється як світовий розум, закономірність всесвіту, Бог, тобто як те, що стоїть над світом людей, дано світові людей як належне, закон, який треба зрозуміти, прийняти та побудувати соціальний світ [6, с. 132]. В епоху середньовіччя домінуючою є ідея божественного статусу порядку. І лише в новий час порядок розуміється переважно через сферу соціального життя суспільства (держави). На порядок як історичну категорію впливало багато факторів громадського життя, зокрема духовні (релігійні), економічні, політичні, соціально-психологічні тощо. Його зміст складають вольові відносини людей, що проявляються в їх поведінці та діях як результат їх свідомої діяльності [7, с. 23; 8, с. 108–109]. Отже, слово «порядок» характеризує правильність дії, належний хід речей, відповідність чогось певним правилам і таке інше.

У площині адміністративного права порядок довгий час інтерпретувався як громадський порядок, у зв'язку з чим отримав багато різноманітних тлумачень. А. Подоляк доводить, що найбільш чітким і правильним є таке визначення категорії: «Громадський порядок – це неухильне дотримання громадянами правил поведінки у громадських місцях (на вулицях, площах, стадіонах, в парках, гуртожитках, житлових будинках тощо), що забезпечує спокійні умови для суспільно корисної діяльності, побуту і відпочинку людей» [9, с. 55].

Поняття публічного порядку прийшло на заміну громадському не тільки завдяки розвитку законодавства, але й завдяки посиленню компаративістських досліджень.

У розумінні зарубіжних учених, публічний порядок – це сукупність імперативних і заборонювальних норм, які обмежують свободу договору. Деякі науковці також убачають у публічному порядку інструмент, за допомогою якого суд може вважати недійсною ту угоду, яка хоча і не порушує закон і не є суперечною з «добрими моральями», але тим не менш не узгоджується з умовами суспільного життя чи «суспільними інтересами» [10; 11, с. 146]. Тобто іноземні науковці переважно вбачають у публічному порядку «диктат влади», певний набір офіційних вимог про те, як суспільство має жити.

Щодо вітчизняних наукових позицій, культивованих у межах національної юридичної доктрини, то сьогодні існує декілька точок зору з приводу змісту публічного порядку. Наприклад, В. О. Кучер говорить, що це «правовідносини, що мають імперативний характер і визначають основи суспільного ладу держави» [12, с. 99]. О. О. Богатих

¹ Практична філософія та правовий порядок : зб. наук. ст. Харків : Центр освітніх ініціатив, 2000. С. 294.

дійшов у своїх наукових працях висновку, що публічний порядок – це норми права та моральності, які встановлюють певний суспільний порядок, культуру відносин у державі. Як приклад учений наводить обмеження свободи конкуренції, отримання за хабар посади, договір про здійснення/нездійснення злочину [13, с. 176; 14].

Комплексну точку зору щодо змісту публічного порядку наводить А. О. Філіп'єв: «У позитивній концепції публічний порядок – це сукупність матеріально-правових імперативних норм, що підлягають застосуванню незалежно від того, чи відсилає норма до іноземного закону чи ні (відзначимо, що в такому вигляді публічний порядок нічим не відрізняється від імперативних норм). І навпаки, за негативною концепцією публічний порядок повинен визначатись не внутрішніми матеріальними нормами, пріоритетними тут є негативні, неприйнятні властивості самого іноземного закону. І хоча пишуть про те, що “частіше за все застереження про публічний порядок у позитивному значенні у сучасному законодавстві не вживається”, і “лише негативний варіант застереження про публічний порядок у сфері міжнародного приватного права може бути втілений на законодавчому рівні”. Проте обидві форми існують та розвиваються, що правда, перша – у дещо видозміненій формі концепції імперативних норм. Однак, як би там не було, публічний порядок – не статична категорія і його конкретне наповнення змінюватиметься залежно від розвитку законодавства та відповідної судової практики» [15, с. 89–90].

Висновки

Отже, відсутність публічного порядку, тобто ситуація, коли кожен робить те, що йому заманеться та може порушувати права інших осіб, вчиняючи при цьому соціально небезпечні діяння, робить неможливим відчуття захищеності населення держави. Проведене наукове дослідження дає змогу констатувати, що публічний порядок – це:

- якісна характеристика суспільних відносин у сфері публічної безпеки, яка передбачає використання кожною особою своїх прав та свобод у тій мірі, яка визначена суспільством та врегульована за допомогою норм чинного законодавства;
- система забезпечуваних державними заходами, зокрема примусового характеру, спеціальних імперативних вимог до кожного представника соціуму та його поведінки, яка не може порушувати норми суспільної моралі, соціальні інтереси, індивідуальні права людини та/або нести соціальну небезпеку.

Отже, публічний порядок як об'єкт адміністративно-правового регулювання – це врегульовані нормами чинного адміністративного законодавства суспільні правовідносини, які виникають щодо створення такого суспільного ладу, за якого законні права, інтереси та свободи людини і громадянина не можуть бути порушені іншими

особами, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, які мають дотримуватися загальноприйнятих норм.

Список бібліографічних посилань: 1. Трофімова Л. В. Податкова політика в контексті дихотомії «публічний інтерес – приватний інтерес». *Науковий вісник Національного університету Державної податкової служби України. Серія: Економіка, право.* 2009. № 4 (47). С. 170–178. 2. Білоус В. Т., Кузьменко О. О. Формування поняття «публічний інтерес» на сучасному етапі в сфері оподаткування. *Вісник Запорізького національного університету. Серія: Юридичні науки.* 2012. Ч. I. С. 40–45. 3. Миколенко О. І. Публічний і приватний інтерес в адміністративному праві. *Правова держава.* 2016. № 24. С. 100–104. 4. Гончарук С. Т. Адміністративне право України. Загальна та Особлива частини : навч. посіб. Київ : НАВС України, 2000. 240 с. 5. Галуцько В. В. Публічний інтерес в адміністративному праві. *Форму права.* 2010. № 4. С. 178–182. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2010_4_29.pdf (дата звернення: 16.08.2022). 6. Філософія : навч. посіб. / І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко, І. В. Бойченко та ін. ; за ред. І. Ф. Надольного. Київ : Вікар, 1997. 584 с. 7. Битяк Ю. П., Зуй В. В. Адміністративное право Украины (Общая часть) : учеб. пособие. Харьков : Одиссей, 1999. 224 с. 8. Ярмачі Х. П. Адміністративно-наглядова діяльність міліції в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2006. 434 с. 9. Подоляка А. Громадський порядок: сутність, поняття та форми забезпечення. *Вісник Національної академії прокуратури України.* 2009. № 2. С. 54–60. 10. Мережко А. А. Договір в частині права. Київ, 2003. 88 с. 11. Балдинюк В. В. Забезпечення застосування колізійної норми: кваліфікація, відсилання, обхід закону в міжнародному приватному праві : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2008. 193 с. 12. Кучер В. О. Нікчемні правочини : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2004. 208 с. 13. Богатых Е. А. Гражданское и торговое право: от древнего римского к современному российскому. М. : ИНФРА-М, 1996. 191 с. 14. Білоус Ж. А. Дійсність господарських договорів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. Київ, 2005. 213 с. 15. Філіп'єв А. О. Застосування іноземного права для регулювання приватноправових відносин: проблеми та перспективи : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2009. 210 с.

Надійшла до редколегії 19.08.2022

Прийнята до опублікування 28.08.2022

Herasymchuk R. V. The concept of public order as an object of administrative and legal regulation

Based on a comprehensive study of the researches' scientific views, the concept of public order as an object of administrative and legal regulation has been investigated and its author's definition has been proposed. An in-depth analysis of scientific literature has shown that the

concept of public order has replaced the public not only due to the development of legislation, but also due to the strengthening of comparative studies.

It is emphasized that the absence of public order, that is, the situation when everyone does what they want and can violate the rights of others, while committing socially dangerous acts, makes it impossible to feel the protection of the state' opulation. It is stated that public order is: a) a qualitative characteristic of social relations in the field of public security, which provides for the use by each person of his or her rights and freedoms to the extent determined by society and regulated by the norms of current legislation; b) a system of special imperative requirements for each representative of society and his or her behaviour, which are ensured by state measures, in particular coercive ones, and which cannot violate the norms of public morality, social interests, individual human rights and/or carry social danger; c) a system of social and economic rights and freedoms, which are regulated by the norms of current legislation.

According to the results of the study, it has been determined that public order as an object of administrative and legal regulation is a public legal relationship regulated by the norms of current administrative legislation, which arise in relation to the creation of such a social order in which the legitimate rights, interests and freedoms of man and citizen cannot be violated by other persons, public authorities and local self-government bodies.

Key words: order, public order, object, administrative and legal regulation.

